

การศึกษาวิจัยศาสตร์สังคมในพุทธศาสนาในเชิงวิจารณ์

นายปรีชา ช่างขวัญยืน

001669

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต

แผนกวิชาปรัชญา

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ.ศ. 2520

I 16504795

A CRITICAL STUDY OF SOCIAL ETHICS IN BUDDHISM

Mr. Preecha Changkhwanyuen

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of The Requirements

for the Degree of Master of Arts

Department of Philosophy

Graduate School

Chulalongkorn University

1977

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยนี้เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบัณฑิต

.....

(ศาสตราจารย์ ดร. วิศิษฐ์ ประจวบเหมาะ)

คณบดี

คณะกรรมการตรวจวิทยานิพนธ์ ประธานกรรมการ

(ศาสตราจารย์ ดร. วิทย์ วิศทเวทย์)

..... กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุนทร ณ รังษี)

..... กรรมการ

(อาจารย์ปริศนารัตน พิริยะชากร)

อาจารย์ผู้ควบคุมการวิจัย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุนทร ณ รังษี

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

หัวข้อวิทยานิพนธ์เรื่อง

โดย

แผนกวิชา

การศึกษาริยศาสตร์สังคมในพุทธศาสนาในเชิงวิจารณ์

นายปรีชา ช่างขวัญยืน

ปรัชญา

หัวข้อวิทยานิพนธ์ การศึกษาจริยศาสตร์สังคัมในพุทธศาสนาในเชิงวิจารณ์
ชื่อ นายปรีชา ช่างขวัญยืน
แผนกวิชา ปรัชญา
ปีการศึกษา 2519

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์นี้เป็นผลของความพยายามที่จะค้นหาระบบความคิดทางจริยศาสตร์สังคัมในพุทธศาสนา โดยมีสมมติฐานว่า คำสอนต่าง ๆ ในศาสนาพุทธไม่ว่าจะเป็นคำสอนในระดับโลกียะ หรือโลกุตระก็ตาม ย่อมสอดคล้องกันและมีจุดหมายเพื่อความหลุดพ้น เหตุที่มีจุดหมายเช่นนี้ก็เพราะถือว่าชีวิตเป็นทุกข์ ความสุขที่แท้ก็คือการพ้นทุกข์ ยิ่งพ้นทุกข์มากเท่าใดก็ยิ่งสุขมากเท่านั้น คำสอนทั้งหมดของพุทธศาสนาจึงได้แก่เรื่องทุกข์และการพ้นทุกข์

จริยศาสตร์สังคัมแม้จะเป็นเรื่องในระดับโลกียธรรม คือเป็นคำที่คนในสังคัมพึงยึดถือ ก็ล้วนแต่เป็นแนวทางที่ทำให้ชีวิตมีความทุกข์น้อยลงทั้งสิ้น พุทธศาสนาถือว่าชีวิตเป็นทุกข์เพราะเหตุที่มีความยึดมั่นในตัวตนของตน ความยึดมั่นนี้เป็นเหตุให้ต้องดิ้นรนแสวงหาลาภ ยศ สรร เสรี ญ สุข เมื่อไม่ได้ก็ระวนระวาย เมื่อได้มากก็กลัวจะรักษาไว้ไม่ได้ เพราะสิ่งเหล่านั้นเป็นสิ่งที่ต้องเสื่อมสลายไปตามสภาพแวดล้อม และเมื่อเป็นสิ่งที่เสื่อมสลายได้ การที่จะให้หม้อยู่กับตนตลอดไปก็ต้องแสวงหามาทดแทนสิ่งที่เสียไปแล้ว และหามาสාරองไว้สำหรับวันหน้า มนุษย์จึงตกเป็นทาสที่ต้องไขก่าลังกายก่าลังความคิดเพื่อแสวงหาสิ่งเหล่านั้นอย่างไม่รู้จักจบสิ้น ไม่มีเวลาเป็นตัวของตัวเอง ชีวิตที่ดิ้นรนเช่นนี้เป็นความทุกข์ ทรรคนะดังกล่าวนี้นผู้เขียนได้อธิบายไว้ในบทที่ 2

เนื่องจากชีวิตเป็นทุกข์และการดำเนินชีวิตที่ดี ได้แก่การดำเนินชีวิตเพื่อพ้นทุกข์ ดังกล่าว ในบทที่ 3 ได้อธิบายคำสอนเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตที่ดี ซึ่งพุทธศาสนาถือหลัก เว้นชั่ว ทำดี ทำจิตใจให้ผ่องใส จากหลักดังกล่าวจะเห็นว่าพุทธศาสนากำหนดขอบเขตคาทางจริยะไว้ทั้งทาง กาย วาจา และใจ และได้เน้นการควบคุมจิตใจตนเองเป็นส่วน

สำคัญที่สุด เพราะเป็นเหตุของวาทาและการกระทำ การดำเนินชีวิตดังที่กล่าวไว้ในบทนี้ จะทำให้คนแต่ละคนเป็นคนดี รู้จักบังคับตัวเองไม่ให้ทำชั่ว จนแม้ไม่มีกฎหมายบังคับก็ไม่ทำผิด หากทำผิดไปโดยไม่ตั้งใจก็เต็มใจแก้ไขด้วยตัวเอง คำสอนในเรื่องนี้มีความสำคัญที่ทำให้ทิศทางสังคม คือค่าที่คนควรยึดถือเป็นหลักในการอยู่ร่วมกันสามารถปฏิบัติได้ผล

การสร้างคนแต่ละคนให้เป็นคนดีเป็นหลักการที่จำเป็นที่จะช่วยให้การใช้จริยศาสตร์ทางสังคมได้ผล เพราะพุทธศาสนาดูว่าทุกคนแต่ละคนเป็นคนดี สังคมก็จะดี แต่ถ้าคนไม่ดี แม้จะวางระบบบังคับไว้สักเพียงไรคนก็จะหาทางเลียงอยู่รำไป ถ้าคนดีแล้ว ระบบสังคม แม้ไม่รัดกุมมากนักคนเหล่านั้นก็จะไม่เลียงเพราะบังคับตัวเองได้ ระบบก็จะ เป็นเครื่องช่วยให้สังคมดีขึ้น หลักจริยธรรมทางสังคมซึ่งกล่าวไว้ในบทที่ 4 เป็นหลักที่พุทธศาสนาดูว่าคนที่ดีแล้วเมื่อมาอยู่ร่วมกันในสังคมพึงยึดถือ เพื่อให้อยู่ร่วมกันได้อย่างพึงพอใจทุกฝ่าย ไม่มีข้อขัดแย้งกัน หลักดังกล่าวนี้เป็นการกำหนดธรรมที่คนซึ่งอยู่ร่วมกันควรยึดถือ เช่น หิริ-โอตตอัปปะ ชันตีโสรัจจะ สังคหวัตถุ 4 พรหมวิหาร 4 อคติ 4 เป็นต้น กับธรรมซึ่งกำหนดหน้าที่ของคนที่มีฐานะทางสังคมต่าง ๆ เช่น ธรรมของมิตร ญาติ บิคามารคา ครู-อาจารย์ ผู้ปกครอง

บทที่ 5 เป็นการพยายามนำแนวความคิดทางจริยศาสตร์สังคมของพุทธศาสนา มาประยุกต์กับสังคมไทย บทนี้แม้จะเป็นการพูดถึงสังคมไทยโดยเฉพาะ และไม่ได้อธิบายรายละเอียด แท้ก็ได้นำเอาปัญหาและมโนภาพสำคัญทางสังคม เช่น เสรีภาพ ความเสมอภาค กฎหมาย ระบบสังคม ระบบเศรษฐกิจ ระบบการศึกษา มาพิจารณาตามทรรศนะของพุทธศาสนา เพื่อให้เห็นว่าพุทธศาสนาอธิบายปัญหาเหล่านั้นอย่างไร บทนี้แม้จะไม่เน้นเนื้อหาอย่างบทอื่น ๆ ที่กล่าวมาแล้ว แต่ก็ เป็นความคิดใหม่เช่นกัน 3 บทที่แล้วมาเป็นความคิดใหม่ในแง่การจัดระบบจริยศาสตร์ขึ้นจากหลักธรรมของพุทธศาสนา ส่วนบทนี้ใหม่ในแง่ที่อธิบายมโนภาพซึ่งมิได้พูดไว้โดยตรงในพุทธศาสนา เป็นการมองทรรศนะรวม ๆ ของพุทธศาสนาจาก 3 บทก่อน แล้วนำเอาทรรศนะนั้นมาพิจารณาปัญหาสังคมไทยปัจจุบัน โดยพยายามพิจารณาเฉพาะมโนภาพสำคัญ ๆ ซึ่งเป็นที่มาของปัญหาสังคม ในการพิจารณาปัญหาเหล่านี้ได้เสนอทรรศนะไว้กว้าง ๆ เนื่องจากเป็นการเสนอความคิดใหม่จึงต้องการ

ให้เห็นขอบเขตของปัญหาและความคิดรวม ๆ เสียก่อน และได้ขอเสนอไว้ว่าถ้าจะศึกษา ปัญหาเหล่านี้ในรายละเอียด จะต้องอาศัยความรู้ทางสังคมศาสตร์กับพุทธปรัชญาผสมกัน แต่ละปัญหาควรจะศึกษาวิจัยเฉพาะเรื่องลงไป ดังนั้น ถ้าหากผู้อ่านรู้สึกว่าคุณเขียนตอบปัญหาไว้เฉพาะหลักใหญ่ไม่มีรายละเอียด ก็ขอใหทราบว่าเป็นเพราะผู้เขียนต้องการเสนอทฤษฎีใหม่ไว้เป็นแนวทางสำหรับให้ศึกษาในรายละเอียดกันต่อไป ดังจะเห็นได้ว่าผู้เขียนก็ได้เสนอแนะแนวทางศึกษาพุทธปรัชญาต่อไปไว้ในบทที่ 6

ในส่วนที่เกี่ยวกับการศึกษาพุทธปรัชญานั้น ผู้เขียนเชื่อว่าการศึกษานี้เป็นวิชาที่ควรศึกษา ซึ่ง เป็นปัญหาใกล้ตัวมนุษย์ จะทำให้ผู้ศึกษาสนใจและเข้าใจพุทธศาสนาได้ดีกว่าการสอนหลัก- ธรรมชั้นสูงก่อน กล่าวคือแทนที่จะเริ่มโดยนำโลกุตตรธรรมมาอธิบายโลกียธรรม ควรเริ่ม ควบคู่กันไปด้วย การศึกษาโลกียธรรม แล้วชี้ให้เห็นแนวทางนำไปสู่โลกุตตรธรรมอย่างไร การศึกษา โดยนัยนี้จึงไม่สูงเกินไปสำหรับคนที่ยังละกิเลสได้น้อย ซึ่งนี่อยู่เป็นจำนวนมาก และน่าจะเป็น ประโยชน์ในการปฏิบัติในชีวิตประจำวันด้วย วิชานี้เป็นเสมือนผู้นำทางและเป็น ตัวอย่างของความพยายามดังกล่าว.

9

THESIS TITLE A Critical Study of Social Ethics in Buddhism

NAME Mr. Preecha Changkhwanyuen

DEPARTMENT Philosophy

ACADEMIC YEAR 1976

ABSTRACT

This thesis is an endeavour to find out a system of social ethics in Buddhism. My assumption is that all tenets in Buddhism, both in mundane and supramundane level are in accordance with each other and aim at liberation which is the ultimate goal. Since life is nothing but suffering, then sōlvation from suffering is the most demanding happiness of mankind. The more we are saved from suffering the happier we are. This is why all of Buddhist teachings can be summed up into the principle concerning suffering and liberation from suffering.

Although the problems of social ethics, namely, the value for which man in society should accept as his practical principle for living are in mundane level, they all concern the methods of decreasing human suffering. Self-attachment is the fundamental cause of sufferings because it compulses man to crave for gain, dignity, praise and pleasure which put him into the state of want when he cannot get them, and into the state of fear when he has got them because of realizing that these objects of craving are

2

mutable relatively to their surroundings. The unstability of these objects determines human being to seek them more and more, both for replacement and for accumulation, therefore man becomes a slave who has to devote all of his physical and mental ability to search for these thing endlessly and can have no leisure. The details of this viewpoint will be stated in Chapter 2.

Because life is considered as suffering and the good way of life is the way which leads towards salvation, the writer has suggested three important practical principles for living, namely, abstention from evil, doing good and having unblemished mind. According to these principles one must have self-control in thinking, speaking and acting. Thinking is recognized as the most important part because it is the inner cause of the other two. The way of life referred to in this chapter will enforce the practitioner to do good spontaneously and will never do evil intentionally even if there is no authoritative law, moreover he will be willing to exonerate himself from evil deed which has been unintentionally done. The individual ethical values explained in this chapter are significant for the enrichment of socio-ethical values by which men in society should be held.

Individual ethics is the most influential factor which gives rise to the effective use of social ethics because the goodness of a society is derived from the goodness of individuals. If a man is not naturally good no coercive social system can prevent him from doing evil deed and in the contrary, if he is

good by himself no coercive social system is necessary for such a self-controlled person. Any social system will not be a necessary but only a supplementary factor for human life. The socio-ethical principles of Buddhism stated in Chapter 4 are the principles for individuals who have been assumed as good in themselves to practice for staying together peacefully, joyfully and with no conflict. These socio-ethical principles can be divided into two kinds: one is the universal principle for living together such as Hiri Ottappa, Khanti Soracca, Saṅgahavatthu, Brahmavihāra and Agati, and another is the principle which defines the duties of man according to his social status such as the duties of friends, relatives, parents, governors, etc.

Chapter 5 is an attempt to apply socio-ethical principles to Thai society. Although this chapter discusses Thai society in brief, it includes important problems such as freedom, equality, law, social system, economic system and educational system, and the point of views in these problems are the writer's new interpretations. The last three chapters are new systemalization of Buddhist ethical theory, but this chapter is a new interpretation of some modern Thai social concepts from the Buddhist point of view.

Since the scope of the problems are wide and the interpretations are new, what the writer can do is to present his ideas briefly to cover all important problems. The detail studies are to be done with the aid of the knowledge about facts in social

science, and must be considered as a specific problem research. The writer's intention in this chapter is to pave the way for others to study each problem more analytically. This intention appears in the form of useful proposals in Chapter 6.

The writer is of the view that ethical study of Buddhism will be more interesting and more intelligible than metaphysical study. This view is adopted from consideration that the teachings of mundane level is more suitable to ordinary people who has not been liberated from defilements than the teachings of supramundane level. So this thesis may be in one way considered as a pioneering attempt in this field of study.

คำนำ

ศาสนาพุทธเป็นศาสนาประจำชาติไทยมาแต่โบราณ ค่าต่าง ๆ ที่เป็นค่าสอนในศาสนาพุทธ เช่น ความเมตตา ความกตัญญูกตเวที ความสุขทางใจ ฯลฯ เป็นค่าที่คนไทยยอมรับว่าเป็นสิ่งพึงปฏิบัติ สิ่งที่ศาสนาพุทธสอนว่าควรหรือไม่ควร เป็นสิ่งที่ยึดถือกันในสังคมไทยตลอดมา ค่าต่าง ๆ เหล่านี้สืบทอดกันเรื่อยมาจากคนรุ่นหนึ่งไปยังอีกรุ่นหนึ่งโดยการอบรมกันในครอบครัว ในวัด และโดยการใช้ชีวิต ครั้นเมื่อวิทยาการแบบตะวันตกแพร่เข้ามาในประเทศไทย คนไทยหันไปสนใจความรู้ทางชาวตะวันตกมากขึ้นจนเกิดเป็นความนิยมกัลลความสนใจในความรู้ทางพุทธศาสนาเล็กลงเรื่อย ๆ แม้ในการศึกษาที่มีการจัดระบบอย่างดีก็มีการสอนพุทธศาสนากันเพียงเล็กน้อย จนทำให้เห็นว่าเป็นการสอนกันอย่างไม่ดี สอนเพราะประเทศไทยมีศาสนาพุทธเป็นศาสนาประจำชาติเท่านั้นเหมือนกัน จะไม่สอนก็เกรงว่าจะกลายเป็นการไม่ยกย่องสถาบันศาสนา ยิ่งนานวันผู้ที่มีความรู้ตามระบบการศึกษาสมัยใหม่ก็ยังไม่เห็นความสำคัญของศาสนาพุทธยิ่งขึ้น จึงยึดถือค่านิยมต่าง ๆ ที่ตนได้เรียนรู้มาจากฝรั่งมากขึ้น โดยที่ตนเองก็ไม่รู้อีกว่าค่าที่ศาสนาพุทธสอนไว้นั้นดีเพียงไร คนไทยเราทุกวันนี้ส่วนใหญ่กลายเป็นผู้นับถือศาสนาพุทธแต่ปาก เพราะไม่มีโอกาสได้เข้าใจศาสนาพุทธอย่างแท้จริง เมื่อเป็นเช่นนั้นก็เกิดความรู้สึกได้ว่าแม้ไม่มีศาสนาพุทธเราก็มีชีวิตอยู่ได้ อันที่จริงสัตว์ทั้งหลายก็ใช้ชีวิตอยู่ได้โดยไม่ต้องมีศาสนาหรือวิทยากรใด ๆ การมีชีวิตอยู่ได้กับการมีชีวิตอยู่ดีนั้นต่างกัน ศาสนาพุทธมิได้มุ่งสอนว่าคนเรามีชีวิตอยู่ได้อย่างไร แต่มุ่งจะสอนว่าคนเราควรมีชีวิตอยู่อย่างไร ชีวิตที่ดีเป็นอย่างไร

ในปัจจุบันถ้าเราพิจารณาการปฏิบัติตนของผู้ที่ได้รับการศึกษาระบบที่ได้มาจากตะวันตกแล้ว จะเห็นได้ว่าการศึกษาระบบนี้แม้จะไม่ถึงกับสอนคนให้ชั่ว แต่ก็ไม่มีส่วนทำให้คนดีมากนัก นักการเมือง นักวิชาการ ข้าราชการ ตลอดจนผู้ที่มีความรู้ซึ่งประกอบอาชีพอื่น ๆ ส่วนมากใช้ความรู้ความสามารถในทางหาประโยชน์ใส่ตัว และยกย่องความสุขทางวัตถุ เช่น นักรัฐศาสตร์ใช้ความรู้ในทางสร้างบารมีของตนและกษัตริย์ราชกร สถาปนิกใช้วัสดุที่คุณภาพไม่ได้มาตรฐานเพื่อตนจะได้มีกำไรเพิ่มขึ้น วิศวกรสร้างถนนที่ไม่ได้มาตรฐานสำหรับ

การใช้งาน ครูยีนดีสอนพิเศษหาเงินยิ่งกว่าปฏิบัติราชการประจำ ข้าราชการหาทางก้าวหน้าด้วยการเอาใจผู้มีอำนาจยิ่งกว่าความขยันขันแข็งในงาน เหล่านี้ย่อมแสดงให้เห็นว่าการศึกษาแบบตะวันตกจะทำให้เกิดความเจริญทางวิชาการในหลายด้าน แต่ก็เป็นการเบนความสนใจของคนเราจากการพิจารณาตนเองไปพิจารณาสิ่งเหล่านั้นเสียหมด ความเจริญทางวิชาการของตะวันตกเป็นสิ่งที่มิได้มีประโยชน์ แต่ประโยชน์ก็ไม่จำเป็นของดี เช่น ความรู้ทางนิวเคลียร์มีประโยชน์ เพราะทำให้มนุษย์สามารถหาพลังงานจำนวนมากมาใช้ได้ แต่ความรู้เช่นนี้จะดีก็ต่อเมื่อนำพลังงานไปใช้ในทางสันติ ในทางสร้างสรรค์ความสะอาด สบายแก่มนุษย์ หากนำไปใช้ประทุษร้ายกันก็ย่อมเป็นการไม่ดี มนุษย์จะใช้ความรู้เช่นว่านี้ในทางดีก็ต่อเมื่อได้รับการศึกษาอบรมเกี่ยวกับชีวิตที่ดี แหล่งคำตอบในเรื่องนี้ที่สำคัญที่สุดในสังคมไทยก็ได้แก่ศาสนาพุทธ ศาสนาพุทธให้คำตอบไว้คืออย่างไร เป็นเรื่องที่ยูเขียนจะได้อธิบายในบทต่อ ๆ ไป

ยูเขียนเห็นว่าปัญหาดังกล่าวนั้นแล้วโดยยอนนี้มีทางที่จะแก้ไขได้ โดยอาศัยศาสนาพุทธ แต่ก็จะต้องให้เข้าใจศาสนาพุทธในระบบที่ต่างจากที่เคยสั่งสอนกันมาแต่ก่อน ทั้งนี้เพื่อให้เขากันได้กับความรู้อของคนในปัจจุบัน จึงเกิดความคิดที่จะลองวิจัยในแนวนี้ ในการวิจัยยูเขียนได้กำหนดแนวทางไว้กว้าง ๆ คือ จะวิเคราะห์คำสอนในศาสนาพุทธเฉพาะส่วนที่เป็นหลักจริยศาสตร์สังคม กล่าวคือ เป็นหลักความประพฤติที่ทำให้มนุษย์อยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุข จะไม่พูดถึงหลักกรรมชั้นโลกุตตระซึ่งเป็นระดับที่เกินความสามารถ หรือความสนใจของปุถุชน และเป็นหลักกรรมในชั้นที่ต้องออกจากสังคม ทั้งนี้ก็เพราะในปัจจุบันเรายังมีปัญหาดังสังคมที่แก้ไขไม่ได้เป็นส่วนมาก การนำเอาความรู้เรื่องสังคมที่ศึกษากันในปัจจุบันมาใช้ก็ไม่ไฉน เพราะศึกษากันในเชิงวิทยาศาสตร์ซึ่งเน้นแง่ขอเท็จจริง ไม่เน้นเรื่องศรัทธา จึงอธิบายได้แต่เพียงว่าสังคมขณะนั้น ๆ เป็นอย่างไร แต่มิได้ศึกษาว่าสังคมนั้น ๆ ควรจะเป็นอย่างไร ยูเขียนเห็นว่าสังคมไทยอาจแก้ปัญหาสังคมได้ด้วยคำสอนในศาสนาพุทธ และเป็นวิธีที่เหมาะสม เพราะคนไทยส่วนใหญ่พร้อมที่จะรับความคิดทางพุทธศาสนาอยู่แล้ว ส่วนการนำความคิดดังกล่าวไปแก้ปัญหาสังคมอื่น ๆ ได้มากน้อยเพียงใดนั้น น่าจะต้องพิจารณาปัจจัยแวดล้อมอื่นเช่น ศาสนา เศรษฐกิจ สังคม ประกอบด้วยเป็นสังคม ๆ ไป ยูเขียน

ไม่เห็นความจำเป็นว่าชั้นช่อว่าสังคมที่คิดแล้วจะคงมีลักษณะเหมือนกันทั่วโลก อาจเป็นแต่มีหลักการใหญ่ ๆ เหมือนกัน ส่วนเรื่องปลีกย่อยน่าจะคงปรับเข้ากับสภาพแวดล้อมเฉพาะของแต่ละสังคม ค่ายเหตุนี้ แม้ผู้เขียนจะพูดถึงจริยศาสตร์สังคมโดยทั่วไป แต่ปัญหาที่นำมาพูดถึงก็เป็นเรื่องที่ยุ่เขียนสังเกตได้จากสังคมไทยเป็นสำคัญ และมีใค้อภิปรายปัญหาอย่างละเอียดทุกปัญหา เพราะเป็น เรื่องกว้างขวางเกินกว่าจะเป็นงานวิจัยในระดับปริญญาโท วิทยานิพนธ์นี้จะมุ่งเพียงแต่เสนอทฤษฎีหรือหลักการอันเป็นการตอบปัญหาว่าจริยศาสตร์สังคมของพุทธศาสนาเป็นหลักกว้าง ๆ อย่างไร และน่าจะแก้ปัญหาสังคมได้เพียงใด ในกรณีทีพิจารณาถึงปัญหาของประเทศไทย ถ้าจะแก้ปัญหาด้วยคำสอนของพุทธศาสนา ในปัจจุบันควรจะดำเนินการในรูปใด ซึ่งถ้าความคิดที่ได้จากวิทยานิพนธ์นี้จะปฏิบัติได้ผลดีก็จะเป็นแนวทางใหม่การวิจัยอย่างละเอียดในแต่ละปัญหาต่อไป

วิทยานิพนธ์นี้ จะเป็งานวิจัยในแนวกว้างมากกว่าแนวลึก เพราะเป็นงานเริ่มแรกทีศึกษาศาสนาพุทธในแง่จริยศาสตร์สังคม ต้องการจะเสนอแนวความคิดที่ว่าศาสนาพุทธสามารถช่วยแก้ปัญหาสังคมได้ แนวความคิดนี้เป็นสิ่งที่ทุกคนอยู่โดยทั่วไป แต่ยังไม่มีการทดลองจัดระบบให้เห็นชัดเจน วิทยานิพนธ์นี้จะพยายามจัดระบบดังกล่าว ผู้เขียนเชื่อว่าเมื่อจัดระบบได้แล้วก็จะเป็นแนวทางใหม่การศึกษาพุทธศาสนาในแง่ที่จะนำมาแก้ปัญหาสังคมจริง ๆ อันจะเป็นการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าของมนุษยชาติ เป็นการเปลี่ยนความสนใจจากปัญหาเมตาฟิสิกส์ ซึ่งคนปัจจุบันไม่ค่อยสนใจมาสู่ปัญหาสังคมซึ่งเกี่ยวข้องกับชีวิตของคนทั่วไป ผู้เขียนหวังว่าโดยอาศัยแนวการศึกษาเช่นนี้ เราจะได้วิธีแก้ปัญหาสังคมของไทยหรือในที่สุค อาจเป็นวิธีที่สำคัญในการแก้ปัญหาของโลกวิธีหนึ่ง.

กิติกรรมประกาศ

ผู้เขียนขอขอบพระคุณและอนุโมทนาต่อบุคคลผู้ช่วยให้เขียนวิทยานิพนธ์เล่มนี้สำเร็จ

คือ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุนทร ณ รังษี อาจารย์ที่ปรึกษา
 ศาสตราจารย์ ดร.วิทย์ วิศทเวทย์
 อาจารย์ปรឹคารวรรณ พิริยะธำรง

บุคคลผู้เขียน ผู้จัดพิมพ์ รวมทั้งผู้ล่วงลับไปแล้วซึ่งมีส่วนเป็นเจ้าของหนังสือที่
 ผู้เขียนใช้หาความรู้

ครูบาอาจารย์ที่ได้ให้ความรู้ทางพุทธศาสนาและครูพักลักจำของผู้เขียนทุกท่าน.

นายปรีชา ช่างขวัญยืน

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
คำนำ	ข
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
บทที่	
1. บทนำ	1
2. มนุษย์และความทุกข์ของมนุษย์	6
3. คนเราควรดำเนินชีวิตอย่างไร	34
4. การอยู่ร่วมกันในสังคม	77
5. การประยุกต์พุทธจริยศาสตร์กับสังคมไทย	125
6. สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ	154
บรรณานุกรม	157
ภาคผนวก	160
ประวัติการศึกษา	182

สารบัญคำย่อ

คำย่อในสารบัญนี้ เป็นคำย่อที่ใช้ในการอ้างอิงพระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับหลวง
กรมการศาสนา พุทธศักราช 2514 คำย่อต่าง ๆ ที่ใช้ในวิทยานิพนธ์มีดังนี้

คำย่อ

ย่อมาจาก

วิ.	มหา.	พระวินัยปิฎก มหาวรรค
สุต.	ที. ปาฎิก.	พระสุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย ปาฎิกวรรค
สุต.	มัชฌิม. มุล.	พระสุตตันตปิฎก มัชฌิมนิกาย มุลปิณฑาสก
สุต.	มัชฌิม. อุปริ.	พระสุตตันตปิฎก มัชฌิมนิกาย อุปริปิณฑาสก
สุต.	สัง. สคาถ.	พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค
สุต.	สัง. สฬายตน.	พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สฬายตนวรรค
สุต.	สัง. มหา.	พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย มหาวรรค
สุต.	อัง. เอก.	พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย เอกนิบาต
สุต.	อัง. ทิก.	พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทิกนิบาต
สุต.	อัง. จตุกก.	พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จตุกกนิบาต
สุต.	อัง. ปัญจก.	พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ปัญจกนิบาต
สุต.	อัง. สัตตก.	พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย สัตตกนิบาต
สุต.	อัง. ฉัญฐก.	พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ฉัญฐกนิบาต
สุต.	อัง. นวก.	พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย นวกนิบาต
สุต.	ขุท. ขรรคม.	พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย คาถาขรรคมบท
สุต.	ขุท. อุ.	พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อุทาน
สุต.	ขุท. สุตต.	พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย สุตตนิบาต
สุต.	ขุท. เถร	พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย เถรคาถา
สุต.	ขุท. ปฎิ.	พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย ปฎิสัมภิตามวรรค
อภิ.	วิ.	พระอภิธรรมปิฎก วิภังค์
อภิ.	บุคคล	พระอภิธรรมปิฎก บุคคลบัญญัติ
-/	-/	พระไตรปิฎกเล่มที่/ขอ/หนา